

Harangszó

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET GYÜLEKEZETI LAPJA • 2013. JÚNIUS XXIV. ÉVFOLYAM 12. SZÁM

Pünkösöd után

Kovács Lajos Emil: Aknasugatag

Pünkösöd lezárta ünnepeink sorát. Megéltük egyéni és a gyülekezet közösségében a karácsonyt, a Megtartó eljövételének sorsfordító ünnepét. Megálltunk döbbenetben a keresztség alatt. Benézünk kétkedve, mégis örömezzel a nyitott sírba, és meghallottuk a minden kételyt, hitelenséget legyőző evangéliumot, az élet diadaláról szóló híradást: „Én élek, ti is élni fogtok” (Jn 14,19). Érthetetlenül néztünk a mennybe távozó, trónját elfoglaló győztes Krisztusra, és mi is vettük pünkösödkor, az egykori tanítványokhoz hasonlóan, a Szentlelket, a mi „Pártfogónkat”, aki vígasztal és mindörökké velünk marad.

Ünnepeink sora egy merőben új helyzet kialakulására mutat: végérvényesen legyőzött a halál, és diadalmaskodott az élet! Mindaz, ami akkor, és ott történt, reánk is vonatkozik, rólunk is szó van, minket is érint eme sorsdöntő, a mi életünket is meghatározó eseményekről szóló örömhír. Nem amolyan „papos” szövegek ezek, hanem olyan tények, amelyek Istenünknek, kegyelmes Atyánknak hatalmáról és szeretetéről beszélnek.

Hogyan tovább? Ez a mi kérdésünk ünnepeink végén, a hétköznapiakban, tovább az ünnepek nélküli időszakban. Különösebb változás nélkül visszazökkenünk a hétköznapiakba? Továbbra is éljük az eddigi megszokott életrendünket? Pünkösöd ugyanis döntő változást jelent a mindenkori ember életében! Isten tágra nyitotta mindnyájunk számára kegyelmének ajtaját és egy új életformát ajándékozott nekünk, ami meglátszik, meg kell látszódnia egyéni és közösségi életünk-

ben egyaránt. Isten, aki a teremtéskor rajtunk kívül cselekedett, Krisztusban érettünk tett meg mindent üdvösségünk érdekében, pünkösödkor bennünk akar új életet munkálni. A Szentírás arra tanít, hogy a Szentlélek vezérlő hatalom (Róm 8,14), és akiket vezet és irányít, azok Istennek gyermekei.

Nem vagyunk egyformák. Mindnyájan más és más körülmények között élünk. Más a gyermek, más a felnőtt és ismét más a megöregedett ember helyzete. Abban azonban egyek vagyunk, hogy Isten mindnyájunknak adta a fiúság Lelkét, az újjáteremtő és vezérlő hatalmat. Ezekben a különféle élethelyzetekben lehet, Istenünk atyai jósága szerint, új életben járni. Akik vették a Lelek az első pünkösöd napján, egyszerre egy akarattal álltak egymás mellett Jeruzsálem piacán, különböző helyekről, tartományokból érkeztek egymást, örömmel hallgatták az evangéliumot, és változás következett be életükben. Ahol a Lélek jelen van és munkálkodik, ott „mássá” lesz az ember: egyszerre érti Istenét és embertársát, és tudja, hogy mi a teendője. Az első pünkösöd után, az öntelt, magabiztos, tekintélyes farizeus: Saul, Damaszkuszba indult lihegő öldöklési vággyal, hogy pusztítsa az első keresztyéneket, de nem a főtanácshoz érkezett előzetes megbízottként, hanem mint új ember lépett be Ananiás házába, és élete egészen más irányt kapott: megkezdte apostoli szolgálatát (ApCsel 9).

ESZENYEINÉ SZÉLES MÁRIA
FOLYTATÁSA A 6. OLDALON

HETEDIK KÜRTSZÓ

Test és Lélek egysége

„Mert a mi országunk mennyekben van, honnét a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk.” (Fil 3,20)

Kedves Testvéreink! A Kárpát-medence reformátussága négy évvel ezelőtt közös elhatározással fejezte ki együvé tartozását, tanúsítva, hogy a Lélek egységét nem lehet önkényes politikai eszközökkel szétszakítani. Közös alkotmányunk elfogadása részben orvosolta a kilenc évtizedes elszakítottság miatt támadt hiányérzetet, részben pedig igazolta, hogy Krisztus magyar református követői csak együtt kereshetik a választ az utóbbi években elmélyült lelki válságra is.

Hányattatott történelmünk során sok mindent elvesztettünk: hazát, megélhetést, sokszor még a holnap reményét is, de Istenbe vetett bizodalomunk mindvégig megmaradt. Ezt nyilvánítottuk ki 2009. május 22-én, a református egység napján, amikor közösen vallottuk meg, hogy Krisztus a jövő, és mi együtt akarjuk követni őt.

A mögöttünk hagyott néhány esztendőben is azért munkálkodtunk, hogy egységünk a hit megvallásában, a közös liturgiában, a misszióban és a szeretetszolgálatban megerősödjön. Hitvalló őseinkkel együtt mi is állítjuk, hogy a mi országunk a mennyekben van, ahol nem lesz fájdalom, kiáltás, könny, és nem lesz halál (Jel 21,4). A Szentlélek megtanított minket arra, hogy a történelmi hiányaink közepette is lássuk Isten megtartó gondviselésének és kegyelmének örök többletét, amely felette nagy bőséggel meghaladja minden veszteségünket. A református egység napja ezért nem veszteségeinkre emlékeztet bennünket, és nem kötöz hozzá a fájdalmas múlthoz, hanem éppen ellenkezőleg: a jövőben feltáruló lehetőségekhez fordít. Valljuk, hogy Krisztus nélkül nincs jövő, és nincs egység, ezért erősítjük meg évről évre mindazt, amit négy esztendővel megfogadtunk: „Krisztus a jövő, együtt követjük őt!”

2013 májusa

A GENERÁLIS KONVENT ELNÖKSÉGE

(A GK Elnöksége a fenti körlevéllel köszönetnyilvánítva a Kárpát-medencei magyar református gyülekezeteket, a Magyar Református Egység Napján.)

A Lélek csendje /2. Konfirmáció képekben /3,8. Kitekintő: Révkomárom /5.

A Lélek csendje

„Akarsz-é Jeruzsálembe felmenni és ott ítéltetni meg ezekről én előttem?”
(ApCsel 25,9b)

Festus Félix utóda, júdeai helytartó volt (Kr. u. 60-62.), teljes neve Porcius Festus volt. Őelőtte vádolták be Pált a zsidó papok, akik súlyos vádjukat nem tudták bizonyítani, csak felsorakoztatni. Valószínűleg a helytartót le is fizették, csak azért, hogy Pált elítéltessék.

Festus nem nézi le a római polgárt, Pált, nem gyűlölte őt szándékosan, mégis halálos veszedelemnek tette ki, mert anyagi hasznot remélt a bíraskodásban. Mint bíró nem az igazság oldalán állt, hanem a haszonlesés érdekében. A jog embere jogtalanul bánik Pállal.

Mindannyian kerülhetünk, vagy talán már kerültünk is, olyan helyzetbe, amelyben jogtalanul bánnak velünk. Ilyenkor Pálhoz hasonlóan kérjük jogainkat, s Krisztusra tekintő hittel hordozzuk el az igazságtalanságot, bizakodva várjuk, hogy Isten javunkra közbelép.

„...mikor vádlói előálltak, semmi bűnt nem hoztak fel azok közül, amiket én sejtettem.” (ApCsel 25,18b)

Római szemmel Pálnak nem volt semmilyen bűne. A zsidóság által felsorakoztatott „bűnök” csupán üres hazudozások voltak, mondvacsinált okok az ítéletre, melyek nevelésesek voltak. Festus is belátta és most helyesen ítelt Agrippa király előtt, hogy Pálnak nincs elítélendő bűne.

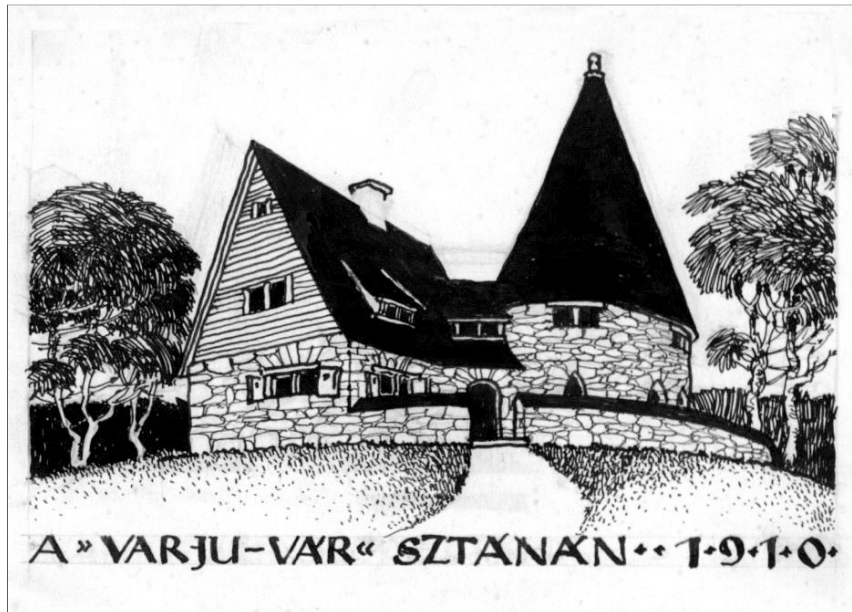
Ez a leírás hasonlít Krisztus elítélésének történetéhez. Pál megtapasztalta, milyen lehetett Urának, Krisztusnak elítélése. Pálnak is ártatlanul kellett szenvednie.

Sokszor mi is ártatlanul szenvednünk a ránk mondott hazugságok, vádak, hamis rágalmozások miatt. Az ilyen szenvedést „megtiszteltetésnek” vesszük, Krisztusért, hozzá hasonlóan kell sokszor szenvednünk az evilágiak krisztustalansága és Krisztusellenessége miatt.

„...téged szolgálóvá és bizonyossággá rendeljelek úgy azokban, amiket láttál, mint azokban, amikre nézve meg fogok néked jelenni.” (Ap Csel 26,16b)

Pál büszke és öntelt ember volt, tökéletes zsidó tanító, megtérése előtt. Krisztus azonban porig aláta, hogy megtapasztalja az Ő hatalmát és az alázat értékét. Krisztus megalázta őt azért, hogy utána felmagasztalja, és ismét lábra állítsa.

Krisztus szava, megjelenése e mai napon is porig alázhat minket, földre kényszerí-

Kós Károly alkotása

ríthet, de ha Ő lesújt, fel is fog emelni minket szelíden. Krisztus nem volt bosszúálló Pállal szemben. Azért aláta meg, hogy alkalmassá tegye a szolgálatra, melyet neki szánt. Az alázat gyümölcse az Istentől való felmagasztaltatás.

Ha úgy érzed, hogy Isten megalázott, azzal nem büntet, inkább fel akar készíteni arra a szolgálatra, amit csak alázattal lehet végezni.

„Kívánám Istentől, hogy ne csak majdnem, hanem nagyon is, ne csak te, hanem mindazok, kik ma engem hallgatnak, lennétek olyanok, aminő én is vagyok, e bilincsektől megváltva.”
(ApCsel 26,29)

Pál kiszolgáltattott helyzetét nem fogta fel tragikusan. Pál a kihallgatásban lehetőséget látott arra, hogy mind Festus, mind Agrippa hallgatja Jézusról szóló mondanivalóját, lehetőségként kezelte sorsát arra, hogy keresztyén hitre vezesse az ítélethozókat. Pálban ég a missziói lelkület, tette és szóra készen áll meg mindazok előtt, akik még nem Krisztus követői. Minden szava, minden megnyilvánulása Krisztus felé való közelítés, attól függetlenül, hogy milyen környezetben és milyen körülmények között van. Emberek közötti forgolódása nem más, mint könyörgő kérés, hogy valjanak Krisztus követőivé.

Pál imádsága legyen a mi imádságunk is, imádkozzunk azért, hogy akik hallgatnak minket, foganjon meg és szülessen meg bennük a Krisztus-hit.

BALÁZSNÉ KISS CSILLA

KÁNYÁDI SÁNDOR

Kőkoporsó

alkalmi verszetet Molnár Józsefnek
Tótfalusi Kis Miklós méltó és
hí séges tanítványának

a világnak olyan
szövegetin élünk
ahol csak holtunkban
adják ki a bérünk

a mi ünnepeink
feketével írva
támaszaink mohos
sírkövek és fejfák

és egy kőkoporsó
magasra emelve
mintha a szellemek
ravatala lenne

fölötte Szenczi-gond
Apáczai-bánat
s protestáló hitünk
mit reánk testáltak

hogy akadna mindig
kikben meglakolnak
meggátolói a
közönséges jónak

(...)

s akik életükkel
föl-fölmosolyozzák
meggyötört arcodat
édes Erdélyország

„Az Úr csodásan működik...”

A misztótfalui református gyülekezet április 14-én, vasárnap ünnepi istentiszteletre gyűlt össze, hogy az ezelőtt 22 évvel ellopott úrvacsorai poharak helyett átvegye az új ezüst serlegeket. A gonosz kezektől ellopott kegszerek XVI. század elejiek voltak: ezüstkelyhek, ezüst és ón tányérok, ónkannák 1505, illetve 1523-as felíráttal. Felbecsülhetetlen értéket képviseltek, persze tudták ezt a tolvajok is. A kegszerek évszázadokig a gyülekezet tulajdonában voltak, azokat használták úrvacsoraoasztáskor és keresztelések alkalmával. Nyomuk veszett, csak a feltört és alaposan megrongált pánccsékere ny maradt utána, semmi egyéb.

Az a tény, hogy a gyülekezet az istentisztelet keretében átvehette, megfoghatta, megismogathatta az új ezüst úrvacsorai kelyheket, csodálatosan szép kivitelezésben, az Úr kegyelméből következhetett be. Boldogan énekeltük, hogy: *„Az Úr csodásan működik, / De útja rejtve van, / Tenger takarja lábnyomát, / Szelek szárnyán suhan. / Mint titkos bányá mélyében / Formálja terveit, / De biztos kézzel hozza föl / Mi most még rejtve itt.”* (458. dicséret)

Amikor a fent említett szörnyűség megtörtént, sokunkban feltört a vád, hogy miért mérte az Úristen ezt a csapást a gyülekezetre, hisz mindig istenfélő, építő életet élt. Valószínű ezzel akarta hitünket próbára tenni, még jobban megerősíteni. *„Bölcs terveit megérleli / Rügyet fakaszt az ág”* – ebből a rügyfakasztásból született meg a gondnok és a presbiter az azon gondolata, hogy új, a régiekhez hasonló úrasztali kelyheket kellene készíttetni, ami bizony nagy anyagi áldozattal jár. *„Gondolj merészet és nagyot, / És tedd rá életedet”* – írja Vörösmarty Mihály: Keserű pohár című versében.

Így volt ez a két kehely elkészítése ügye kapcsán is. A kisebbik kehely árát a gondnoknő, **Pozán Edit** vállalta, a nagyobbikat a presbiterek (**Kerekes Kis Ágnes, Chende Jolán, Bónis Enikő, Tebócs Mária, Kása Csaba, Kócsi Miklós, Szabó Sándor**), a tiszteletes úr, **Ecsedi Árpád** és a 2012-ben konfirmált ifjak (**Ambrus Levente, Szondi Denis, Pozán Stefan, Pelók Kristóf, Szabó Zsolt**). Áldozatos adakozásuk Istennek tetsző cselekedet, hálaival, nagy elismeréssel és köszönettel tartozik az egész gyülekezet.

A hálaadó istentiszteleten a tiszteletes úr az 1Móz 28,10-15 alapján hirdette az ígét. Jákob esetéből kiindulva ecsetelte, hogy hosszú út állt a gyülekezet előtt, tele félelmekkel, akadályokkal, de bízva az isteni segítségben, hiszen Ő mindenkor jelen van, útjai kiszámíthatatlanok, a segítség bármikor megérkezhet. Jákobnak is álmában jelent meg létra formájában, amellyel át tudta hidalni közte és Isten között keletkezett, áthidalhatatlannak tűnő akadályokat. Reménységgel töltötte el, az Úrral való találkozást jelentette számára, így szólította meg őt. Az Úristen a mi gyülekezetünket is megszólította, a gondnoknő, a presbiterek, konfirmándusok, a lelkipásztor személyében. Ezt nevezzük isteni áldásnak, megáldotta munkájukat, erőt adott nekik a cél véghezviteléhez.

A gyülekezet hálátelt szívvel énekelt a 488. dicséretet: *„Áldásoddal megyünk, / Megyünk immen el, / Boldog már a szívünk, / Néked énekel.”*

Köszönjük, Istenünk, hogy ezt is megérhettük, az isteni kegyelem valóra vált.

ROMOK MÁRTA

Új ezüst serlegekkel pótolták a két évtizede ellopott kegszereket a misztótfalusi gyülekezetben

Konfirmáció – képekben

Élesd

Hosszúmező

Lázári

Örvénd

Érmihályfalva

Debreczeni István emlékezete

Emlékezés Debreczeni Istvánra, Nagyszalonta, Szatmár és Temesvár író-lelkipásztorára, halálának 40. évfordulóján.

Tudjuk, a református teológiában az emberi érdem nem kap súlyt. Elhalványítaná ugyanis az egyetlen, az embertől független érdemnek, a Krisztus érdemének abszolút jelentőségét. Mégis kötelességünknek tartjuk a Krisztus „jó bizonyosságot nyert” tanítványairól való megemlékezést. Ezek seregében Debreczeni István lelkipásztor kiemelt helyet foglal el. Amikor róla készített festményarc mással ajándékozták meg temesvári szolgálata 15 éves évfordulóján, így intette híveit: *Azt szeretném, hogy ne az én képenre és ne énreám, hanem mindig mindenki Órá nézzen, akire nézek én is szüntelen: a hitnek Fejedelmére és elvégzőjére – az én Uramra: Krisztusra.*

Azt hinnénk, egy befele forduló, a saját lelki előmenetelére összpontosító embertől származnak e szavak, azonban szó sincs erről. Debreczeni István Isten Igéjének olyan szolgálója volt, aki a gyülekezeti munkával egy időben találatumait befektette a tágabb közösségi életbe, a sajtó útján történő pasztorációba, a művelődés értékeinek továbbadásába.

Csaknem hihetetlenül hangzik: a „kommunista” becenévvel illetett romániai irodalmi lexikon nem állhatott össze úgy, hogy Debreczeni István neve kimaradjon belőle. Való igaz, nem tüntetik fel alapfoglalkozását: lelkipásztor. Ez nem is lett volna lehetséges 1981-ben, az istentagadó hatalom országglása idején, viszont ami fontos, ott találjuk Debreczeni Istvánt *irodalomtörténe* meghatározással. A költőóriás Arany Jánossal kapcsolatos kutatásai révén – egyházi főhivatása mellett (!) olyan nevet szerzett magának, hogy azt nem lehetett mellőzni. Így került be abba az arcképcsarnokba és ismeretterjesztő áttekintésbe, amely a romániai magyar szépirodalmat, közírást, tudományos irodalmat és művelődést szemlélte végig a monarchia szétesése utáni időben. (A Romániai Magyar Irodalmi Lexikonra gondoljunk, amely további öt kötettel egészült ki az 1989-es decemberi fordulat után.)

Élete, szolgálati állomáshelyei

Vegyük sorra vázlatosan Debreczeni István életét, szolgálati állomáshelyeit. Nagyszalontán született 1887. május 17-én. Miután Debreczenben szerzett lelkészi képesítést (1910), Nagyszalontára osztották be kispapnak, ahol Arany János veje, Széll Kálmán lett egyik „felettese”. A hajdúvárosban később rendes lelkészi állást töltött be – egészen addig, amíg meghívták a szatmári Lánkos templomba (1925). Innen tizenegy év múltán lett Temesvár első lelkipásztor, ahol nyugdíjazásáig maradt hivatalban (1959). Már a nagyszalontai évek idején feltűnt hűsége, munkabírása, aminek követ-

kezében egyre jelentősebb tisztségeket töltött be. 1948-ban egyházkerületi főjegyzővé választották. Előzetesen „bölc és józan megfontolásból” kijelentette, hogy nem kíván nevesítést/jelölést a püspöki tiszttel betöltéséért megindult zajlásban.

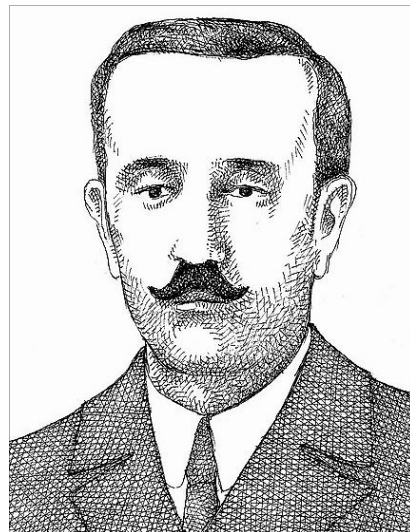
Korábban már akkor vallott ékesen szerénységből, amikor nem követte tűzönvizen át a nagyvárad-újvárosi egyházközség meghívását a parókusi állás elfoglalására – 1942-ben. A „hazatért” nagyváros vonzotta ugyan, mégis a magyar állami hivatatlanságok jobbnak látták, ha továbbra is Dél-Erdélyben marasztják, ő pedig „megértette az idők szavát”: ott maradt és dolgozott tovább Temesváron.

A nagyszalontai kezdő években nősült meg (1914): Balogh Erzsébet, egy helybeli tanítónő lett a felesége, akivel két fiút neveltek fel és diplomáztattak. 1959-ben vonult nyugdíjba. Egyik ma is élő temesvári utódja tanúsítja, hogy a „békeharc” kezdetén nyakára ültetett esperese sok keserű terítéssel traktálta, úgyhogy a Szekernyés-monográfia (címe: Temesvár reformátussága) által rózsaszínűbe öltöztetett nyugdíjazási díszlet a valóságban egészen másképp hatott. Így érthető meg, hogy a város szellemi életébe mély gyökerekkel kapaszkodó író-lelkipásztor, Debreczeni István élete nyolcadik évtizedében magára vállalja a kitelepedés gyötrelmeit és áttelepedik Magyarországra. Nem kétséges, hogy a szeretett gyülekezetben nyugdíjasként szerzett tapasztalatai legyűrtek benne minden viszolygást, mit az akadékoskodó állami bürokráciával szemben érzett. Kárpótlásul Berettyóújfaluban talált lelki oázist maradék éveinek (1965), ugyanitt találva meg a „végső nyugalmat” is. Elhunyt 1973. január 9-én.

„mindig élenjáró”

Egyházi szolgálatának méltatásakor figyelembe kell vennünk az illető kort kiválóan ismerő Tóks István meglátását, aki a *misszióhordozók* felsorolásakor – az 1950-es éveket megelőző időkből – Erdély legmunkásabb és legtermékenyebb tanítói és vezetői mellett – két királyhágómelléki személyiséget emel ki: Nagyváradról Csernák Béla püspököt, valamint a Temesvárott szolgáló, „mindig élenjáró” Debreczeni Istvánt.

Sok lenne felsorolni, hány irodalmi társaságnak volt fáradozást jó lélekkel vállaló tagja, vezetője. Egykori segédlelkésze, Higyed István így foglalja össze közírói tevékenységét: *A gyülekezetekben folytatott munkásságával egyidejűleg már 1922-től szerkesztője volt az „Egyházi és iskolai Szemlé”-nek, később a nagyváradi egyházkerület hivatalos lapját, a „Reformátusok Lapját”-t szerkesztette, és neve mint főszerkesztő jelent meg az 1932-ben megindult Református Jövő családi néplapon. A fiatal szolgatárs nagyra becsült főnöke halálakor gondosan egybegyűjtötte és közzétette bibliográfiáját.*

A Makkai Sándor-féle „nem lehet” körülményei között is megtalálta egyházában a kibontakozáshoz szükséges erőforrást. Muhi Sándor grafikája

Eszerint: Debreczeni István neve alatt hat önálló egyházi tartalmú munka jelent meg, ezek közül az egyik mű két kötetben. (*Hit és erkölcs* c. konfirmációi előkészítő könyvét másodsor is kiadták.) Hasonlóképpen kidolgozott ugyancsak hat önálló irodalmi publikációt. Közülük öt Arany János életével és művével foglalkozik, a hatodik a Debreceni Kollégium történetét ismerteti. Szép tanúság, hogy 1938-ban, az országtól elszakított Partiumban nyomtatja ki formáló iskolájának történetét. Az időszakos kiadványokat is dúsította írásaival. Több teológiai és „világi” lapban volt újra és újra jelen prédikációival és egyéb írásaival. Amikor az egyházaknak vissza kellett húzódnuk a templomok falai közé, Deli Péter álneven írta tovább szíve gondolatait.

Megjegyezzük, hogy egyházi szakfolyóiratunkban, a Református Szemlében összesen 14 írással van jelen az évek folyamán Debreczeni István, ezek közül hat minősül tanulmánynak.

Felfogásában a gyülekezeti és egyházi vezető zászlóvivője a református egyháznak. Testi-lelki gyakoroltságán múlik, hogy mennyire biztos kézzel viszi a hívek élén a „fehér lobogót”, és szellemi beállítottságán múlik, hogy mindig megtalálja a helyes irányt. Ha megfelelőjét keressük egyházunk nagy családjának szolgálatban, Ravasz László püspök helyetteséhez, Kovács J. Istvánhoz mérhetjük Debreczeni István személyét. Különbség kettőjük közt az eltérő pálya és az eltérő érdeklődés mellett, hogy Debreczeni István a Makkai Sándor-féle „nem lehet” körülményei között is megtalálta egyházában – mert megtalálhatta – a kibontakozáshoz szükséges erőforrást.

Legyen hála életéért, hitéért. Példájáért, amelyre bármely korban hagyatkozhatunk.

Komáromi naplójegyzet

Az Európa-udvarban minden ház a kontinens egy-egy országának építészeti stílusát idézi

Komárom, amelynek északi része Révkomárom, már az árpád-házi királyok idejében ismert volt, kiváltságait IV. Béla királytól kapta 1265-ben. Kiterjedt várrendszerrel rendelkezik – a 16. században épült az Öregvár, a 17. században az Újvár. A 18. században a gabonakereskedelem és a céhes ipar központjává vált. A 19. században folytatták az erődrendszer kiépítését, és híveink tudják, hogy 1849-ben Klapka György tábornok sikeresen védte a komáromi várat. Napjainkban az erődrendszert a

Klapka György egész alakos szobra a város főterén. A városháza tornyából minden délben megszólal a Klapka-induló

Duna déli, magyarországi partján is megtaláljuk.

A trianoni diktátum után a város kettészakadt, ma is két állam találkozik itt, de már megszűnt a határellenőrzés, nem kell útlevél. Komárom egyben Jókai Mór szülővárosa is. Ma a Felvidék egyik fejlődő városa, fontos közlekedési csomópont. A belvárosban sok műemlék található, így a Városháza, a műemlék római katolikus és református templom, Klapka György szobra, és itt létesült a már híressé vált Európa udvar is. Több szép múzeuma is van a városnak. A belvárosban szép sétálóutcák vannak. Lakossága 35 ezer feletti, melynek mintegy hatvan százaléka magyar.

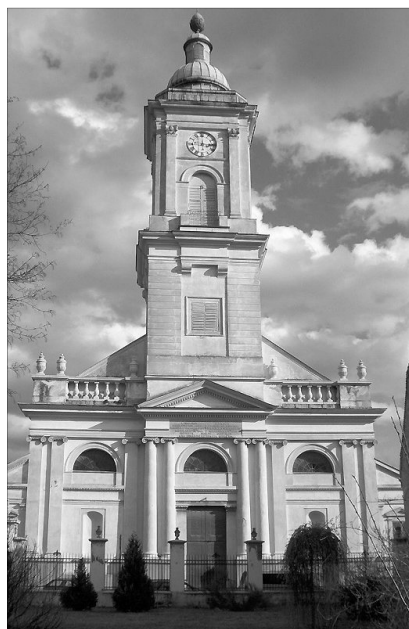
A Jókai utcában van a Kárpát-medence egyik legnagyobb református temploma, a debreceni Nagytemplom és Kézdivásárhely temploma mellett. 1787. márciusában kezdtek el építeni, és 1788. szeptember 21-én már fel is szentelték. Tehát 19 hónap alatt épült meg. Először fatornyos volt, három haranggal. Ezt megelőzően 1763-ban földrengés volt, a fatemplom elpusztult, a hívek hosszú éveken keresztül sátrakban tarthatták csak az istentiszteletet.

1832-ben készült el a kőtorony, melybe 1837-ben három új harang került. 1849-ben a templom egy része a tűz martaléka lett, de 1850-ben újra tető alá került. Két harangot elvittek az első világháborúban, de sikerült pótolni: 1929-ben felavatták a Gazdák harangját és a Jókai harangot.

1825. február 20-án a templomban keresztelték meg Jókai Mórt. A Jókai család padja ma is látható a templomban. Az úrasztala jelenlegi formájában 1902-ben létesült. A villanyvilágítást a múlt század harmincas éveiben vezették be. A templomnak három szép csillárja és szép műemlék orgo-

A KOMÁROMI ERŐD. Közép-Európa legnagyobb újkori erődje 1850 és 1871 között épült a Bécszet védő komáromi erődrendszer egyik utolsó elemeként. Korának legfejlettebb haditechnikai elvei alapján a legigényesebb építési technikával készült: ma is lenyűgöző a gondosan faragott kövekből épített várfalak és bástyák, földsáncok, földalatti kazamaták szövevényes hálózata.

A látogatókat kisebb múzeumi bemutató és szakszerű vezetés várja. Egyedülálló izgalmas „kirándulásokra” nyílik lehetőség a 70 hektáros területen. Különleges élmény felfedezni a félhomályos végeláthatatlan teremsorokat és a zegzugas folyosókat, a bonyolult rendszerben kialakított lőrészekkel és ágyúállásokkal tagolt bástyákat, a regimentet ellátó pékséget, a falra festett oktatóablákat és feliratokat, a huszárokvak egykori istállóit, vagy akár a Dunapart ártéri erdejét.

A Kárpát-medence egyik legnagyobb református temploma

nája is van. Közel két és félezer ülőhely van benne, több karzattal. A legutolsó felújítás a 20. század hetvenes éveiben történt.

Fontos azt is tudnunk, hogy Révkomáromban már a reformáció évszázadában, az 1560-as években volt református gyülekezet, Huszár Gál működése révén. Az első fatemplom mintegy 4 ezer hívő számára épült.

A Révkomáromi Református Egyházközség már többször is volt püspöki székhely és jelenleg is az, miután Felvidék megválasztott püspöke, Fazekas László lelkipásztor ez irányú szolgálatát is megkezdte.

Testvéreim, hordozzuk imádságban Felvidék, a Kárpát-medence és a világ magyarságát! Az Úr legyen őriző pásztorunk!

REGIONÁLIS PRESBITERI KONFERENCIÁK

„Egymás terhét hordozzátok”

Kisrégiós közösségformálás. Egytértettek a közös teherhordozás szükségességével

Amikor konferenciáról hallunk, valami nagyon tudományos dologra gondol az ember, ahol szakavatott tudós személyek tartanak beszédeket. A Szilágysomlyói Egyházmegyében szervezett Regionális Presbiteri Konferencia a közösségformálást használta fel arra, hogy a mai egyházat mai kérdések mentén próbálja továbbvezetni.

Így került sor három alkalommal három különböző helyszínen (Sarmaság, Kraszna, Szilagyborzás) azokra a találkozásokra, ahol lelkipásztor és presbiter közös és egyéni gondolatokat szólaltathatott meg.

A konferenciasorozat záró alkalmára a Berettyó-mentén került sor április 28-án, a szilagyborzasi református gyülekezetben. Az említett régió mind a kilenc gyülekezetet képviseltette magát lelkipásztorával és presbiteri küldöttével. A hagyományokhoz híven a templom falainak csendes közegében zajlott le a konferencia. A helyi gyülekezet lelkes kórusa két ízben is megörvendeztette a jelenlevőket.

Az együttléti igehirdetéssel kezdődött. Jómagam hirdettem Isten Igéjét a Gal 6,1-9 versei alapján. Az igei üzenet a közös „teherhordozásról” és a „lankadatlan” tenni akarásról szólt, ahol Isten a hívők közösségére bízta az egyház mindennapjait, és ahol minden hívő embernek kötelessége Krisztus gyülekezetéért munkálkodni.

Ezt követően a házigazda, **Bogdán Szabolcs** lelkipásztor köszöntötte a gyülekezetet, hálát adva azért, hogy emberek Isten egyházának ügye érdekében hajlandóak a találkozásra és a párbeszédre. A köszöntés kedves szavai mellett egy szép szavaltat is elhangzott, **Kása Erzsébet** előadásában.

Tóth András, a Szilágysomlyói Egyházmege Presbiteri Szövetségének elnöke köszöntötte az egybegyűlteket. Az igei köszöntés mellett (1Thessz 3,12) örömet és háliját fejezte ki, hogy az elmúlt esztendőhöz viszonyítva többen jelentek meg az ideai konferenciákon. A három egyházmegei régióban összesen 268 presbiter vett részt a találkozón.

Az előadást **Szőnyi Levente**, a Szilágysomlyói Egyházmege esperese tartotta meg „Egymás terhét hordozzátok” címmel. Kezdő gondolataiban a Galáciabeli gyülekezethez írt levélből kölcsönzött ige hármias tagoltságára hívta fel a figyelmet: egymás – terhét – hordozzátok. Mindhárom Istentől jövő parancs, és olyan üzenet, aminek nem szabad hátat fordítani. Ámbár nehéz feladatot bíz ránk Isten, de mindenben hajlandó ott állni a hátunk mögött. Az előadó ezt követően szólt a jelenlevő lelkipásztoroknak, gondnokoknak és presbitereknek az egyházmege 21 anyaegyházáról, 1 leányegyházáról és 6 szórványáról, amely mindannyiunk nagy családja. Szavaiban figyelmeztetett arra, hogy az eddig egységben élő és működő nagy család fogalma miként bomolhat fel a nemtörődöm-ség és az egymásra nem odafigyelés passzív eszközeivel. A nyugati példát említve, szomorú képet festett azokról a már nem létező gyülekezetekről, akik ma templomukat csak raktárhelységnek tudják felhasználni. Nekünk ezekből a szomorú példák közül kell megtanulnunk azt, hogy ezt a folyamatot még időben el tudjuk kerülni.

Az egész előadás a közös teherhordozás szükségességéről beszélt, amit nem lehet már sokáig halogatni. A lelkészek és presbiteri tagok hozzászólásai mind arról beszéltek, hogy előbb lelkiekben kellene jobban közeledniük egymáshoz a gyülekezeteknek, s ezt követően az anyagiak kérdése már könnyebben megoldható gond lehetne. Elhangzott az a lehetőség is, hogy ebben az esztendőben – az Egyházmegei Közgyűlés határozata értelmében – minden gyülekezetben adakozást hirdetnek a kisgyülekezetek megsegítésére, amely egy kezdő lépés a végső megoldás felé.

A záró gondolatokat Tóth András tolmácsolta stílusosan Füle Lajos: *A presbiter* című költeményének felolvasásával. Végezetül a bőségesen megterített vendégvárosztal köré ülhettek a meghívottak. Köszönet érte a vendéglátóknak.

KÁNYA ZSOLT-ATTILA lelkipásztor

PÜNKÖSD UTÁN

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

A mai felgyorsult életritmusban nagyon elfoglaltak vagyunk. Kevés az időnk, sok a teendőnk, fáradtak és kimerültek vagyunk. Szinte büvölnek a napi teendők, sokszor csak azt látjuk, ami közvetlen közelünkben van és személyesen csak reánk vonatkozik. A Szentlélek új látást, egészen új szemléletmódot ad, mert megtanít felfelé nézni, Istenre tekinteni. Éppen ezért nem vesztünk el a mindennapi lét küzdelmeiben, a múlandó javak ígézetében. Ez a felézés, Istenre való tekintés megtanít életünk értelmére, amelyet nem a földi javak mérnek le. Istennek atyai vezetése, Lelke által feltárja előttünk életünk értékét is, amelyet Ő adott, amikor életre hívott, és amíg hordoz e földi létben. A Szentlélek Istennel élő kapcsolatot teremt, ami az imádság révén áll fenn, mert Ő az „imádság Lelke”. Akik az első pünkösdkor vették a Szentleket, imádkozó közösségben voltak, az Ige és az imádság közösségében és testvéri egységben (Ap Csel 2,42-47). Legyen az imádság ajkunkon hálaadás, magasztalás, dicsőítés Istenünk ajándékaiért, amiket naponként közül velünk. És ezután terjesszük elé kéréseinket. Az imádság mindig erőforrás, bizonyosság Isten hatalma és jósága felől, ugyanakkor védelem és biztonság a hétköznapokban. Szánjunk ezért időt az imádságra, amikor magunkért és embertársainkért imádkozunk.

A Szentlélek vezetése látatja meg velünk embertársainkban a testvért, akinek szolgálattal tartozunk. A mindennapi élet tárja elénk azokat az alkalmakat, amikor szeretettel kell oda fordulnunk mindazokhoz, akik között élünk. Jellemző tünet modern korunkban az elszigetelődés és az ebből származó dermesztő magány. Sokszor időhiányra panaszkodunk, amikor elhanyagoljuk a megöregedett szülőket, amikor nem foglalkozunk eleget növekvő gyermekeinkkel, amikor közömbösen elmelegyünk bajba jutott embertársaink mellett és nem adjuk meg a kellő segítséget. Napjainkban nagyon fellazult a közösségi élet. Nem lehet egykönnyen elnézni mulasztásainkat és kibúvókat keresve magyarázni ezeket. Ismét csak a Szentlélek taníthat meg igazi testvériségre, építő közösségre, testvéri egységre, hogy a szolgálat örömeivel tölthessük napjainkat: baráti szóval, szeretetteljes segítséggel, eligazító tanáccsal, testvéri megbocsátással, egymás javára és boldogulására élve.

A mindennapi élet sokszínűsége a kérdések sorát veti fel számunkra, amikor a Szentlélek felfelé, Istenre, és embertársainkra emeli tekintetünket. Mindnyájunknak a magunk helyzetében kell tájékozódni, mindnyájunknak a magunk helyén kell meglátni teendőinket. A Szentlélek vezetése erre megtanít. Hétköznapjainkban is kérjük ezért: „Jövel Szentlélek Úristen...”.

TOLLVONÁS

Beszédhibás bemondó

Csodálatos lehetőség Isten igéjének hivatalos és elhívott hirdetőjének lenni. Egy porzemnyi emberke kiállhat az emberek elé, vagy a mikrofon elé és mondhatja azt, ami rábízott. Rádiósként is azt tartom a legfontosabbnak, mint igehirdető, hogy ott is az evangéliumot adjam tovább az embereknek. Azoknak, akik amúgy is megélik a hitet, és azért kapcsolnak oda, mert a vallásos műsor érdekli őket. Azonban eltökélt vagyok arra, hogy olyanokhoz is eljuttassam az örömhírt, akik valami miatt távol kerültek Istentől, Anyaszentegyházról. Őket is szeretném megszólítani úgy, hogy érezzék Jézus szeretetét.

Óriási a szakadék az egyház és a világ között, aki misszióval foglalkozik, ezt nagyon jól tudja. Amikor megkaptam a megtisztelő feladatot, hogy elindítsam Szatmár környékén a református rádióműsört, ezt a távolságot megtapasztaltam. Elég furcsán néztek rám a kereskedelmi rádió vezetői, amikor ezzel az ötlettel álltam elő. Lehetetlennek tűnt az egész, de a Főnököm másképp gondolta. Emlékszem, péntek délután volt, amikor telefonáltam az akkor Bukarestben tartózkodó rádióigazgatónak, akit már azelőtt ismertem, és elmondtam neki, hogy beszélni szeretnék vele ez ügyben. Éreztem a hangján, hogy ő nem rajong az ötletért, sejtette, mit akarok, de illedelmesen felajánlotta, hogy délután repülővel hazautazik Szatmárnémetibe, és este megbeszélhetjük egy kávézóban a kérésemet. El is jött az este, amikor fáradtan és igen sápadtan ült az asztalnál. Elmondtam, hogy kereste a szavakat, hogy miként mondjon nemet a vallásos rádióműsornak, de a hazaúton repülőgépe viharba keveredett, és akkor megígérte, hogy ha élve megússza, bármit kér ez a pap, megadja neki... Nos, így avatkozott bele a mindenség Ura egy rádióműsor létrejöttébe. Ő teremtette ezt is a semmiből. Övé legyen a dicsőség!

Nagyon izgultam, hiszen olyan műsört kellett létrehozni, ami vallásos, belefér egy

kereskedelmi rádióba, mert számomra érthetően ez volt az egyetlen feltétel a rádióvezető részéről. Keresztyén könnyűzene, közben maximum öt perc beszéd. Egyszerű a képlet, nem ronthattam el, a szeretet az út, amit közben járnok kell. Ft. Hegedűs Loránt püspök úrtól tanultam egy vele készült interjúban, hogy „a szocializmusba nem fért bele Isten, de Istenbe belefér a szocializmus”. Ugyanígy folytattam magamban, a liberalizmusba se fér bele Isten, de Istenbe belefér a liberalizmus. Úgy gondolom, nem lehet az ige munkáját hagyományörzéssé leszűkíteni, hiszen van olyan fontos az igazi szabadság eszméinek hirdetése és megélése, mint az értékek megőrzése. Nagyon szeretem azokat a zenéket, amiben érzem, ott van az előadónak a szíve. Sok időt fektetek a zene kiválasztására, ez a legkellemesebb része munkámnak. Rádiósként voltak olyan momentumok, amikor ezen dallamok által nyugtatott meg Isten, nagyon hálás vagyok érte, és bízom benne, hogy sokan érezték ugyanezt, amikor a műsört hallgatták.

Hálás vagyok Istennek azért is, mert olyan emberekkel beszélgethettem a műsorokban, mint a fennebb említett püspök úr, vagy éppen gyerekkorom kedvenc focistája, Telek András. Éreztem én is azt, amit Pál apostol: „Mert nagy kapu nyílt meg előttem és hasznos, az ellenség is sok.” (1Kor 16,9)

A visszajelzések alapján olyan emberek is meghallgatják adásunkat, akik nem feltétlenül azért kapcsolnak oda, hogy vallásos műsört hallgassanak. Ez volt az egyik cél! Beleborzongok abba, hogy sokszor mi lehet az éter másik oldalán. Kik hallgatják, milyen lelkiállapotban? És ha Isten ezáltal is segít, örülök annak, hogy eszköz lehetek. Beszédhibás, nem túl művelt, bemondó, aki csak annyit akar mondani, hogy Jézus szeret. Nem kicsit! Nagyon!

RÁCZ ERVIN

GONDOLAT-JEL

Erős érvek

Jobb valakit észérvekkel, mint erővel meggyőzni. Az erővel, hatalommal való meggyőzés – még ha sikerül is – mindig kellemetlen emléket hagy abban, akit meggyőztek valamiről. Az, akit meggyőztek, úgy érzi, hogy becsapták és ezzel megalázták. Azért, mert ha a meggyőzés nem függ semmilyen észérvtől, akkor egyedül csak a győzők személyiségének súlyától, beszédjének ravasz fordulataitól érhet el sikert. Ezért aztán,

akit meggyőztek valamiről, joggal érezheti úgy, hogy a másik ember betolakodott gondolataiba, olyan dolgokra vette rá, amit nem akart. A meggyőzött ember, még ha nem is vallja be, nem meggyőzöttnek, hanem legyőzöttnek érzi magát. A bizonyítással viszont megőrizhető a másik ember méltósága. A bizonyítás ugyanis megdönt-hetetlen tényeket sorakoztat fel, a tények pedig – mivel valóságosak – nemes dolgok, amiktől meggyőzést nem vereséget jelent, sokkal inkább bölcsességet. A bizonyítás ugyanakkor a bizonyítónak is jó, mert megóvja a gögtől: a sikert ugyanis magának nem tulajdoníthatja.

VISKY ISTVÁN

OLVASÓLÁMPA

Az Istennel töltött idő

Erdélyi kifejezések, egyértelmű és célratoró igemagyarázatok, alázatos könyörgés, határozott értékrend, az ifjúság, a jövő iránti aggodás, olykor szent harag és türelmetlenség jellemzik ezt a könyvet és szerzőjét, Varga László, idős erdélyi lelkipásztor. A sokat megélt református pap elmékedéseit és imádságait Isten szolgálatában töltött életének tapasztalatai, a börtönben és elnyomásban kikristályosodott hite és népe iránti féltő szeretete formálták. Mint mozaikdarabokból a kép, úgy formálódik ki a 366 áhitatból, hogy mit jelent a keresztyén hit, hogyan szólít meg ma is Isten a Szentírás lapjain.

Honnan származnak ezek a színes mozaikdarabok?

Varga László 1956 után hét és fél évet töltött román börtönökben. Vallomása szerint itt tanulta meg, hogyan lehet hitét tömören és világosan megfogalmazni. Két hónapon keresztül tartott az érdeklődő, de a Szentírásban teljesen járatlan regáti ortodoxoknak rövid bibliai leckéket. Egy másik helyen egy százágys cellában csak úgy tudott beszélni azokkal, akik szolgálatát kérték, hogy vacsora után feltűnés nélkül igyekezett mindegyikük mellé odakerülni, és egyenként elmondani azt a háromperces igemagyarázatot és buzdítást, amire egész nap készült. Nem önként lett börtönlelkész, de Isten akaratát – az áhitatok szóhasználatában „rendelését” – értette meg abban, hogy sorstársai lelkesíti szolgálatot vártak tőle.

Ebben az áhitatoskönyvben ezzel a tömörséggel fogalmaz meg minden napra egy-egy új tanítást a ma olvasója számára, azzal a pásztori indulattal, hogy ki-ki felismerje Istennek a maga élete számára készített tervét. Ki-ki megértse a teremtés és a megváltás nagy művét, és saját küldetését abban a közösségben, ahol Isten életeret jelölt ki számára, feladatot, munkatársakat adott; ahol az élete jelentőségteljesé és örömtelivé válhat. Ezért könyöröghetünk az imádságokban, hogy meghalljuk a legfontosabbat, Isten hívó és küldő szavát, a valódi örömhírt a feltétel nélkül elfogadó és az életnek értelmet rendelő szeretetről.

Istennel töltött idő és az igazság iránti szomjúság – erre lenne szükségünk. Ezt a kettőt kívánom az olvasóknak.

NASZÁDI KRISZTINA

(Varga László: Isten asztaláról. Áhitatok az év minden napjára. Harmat Kiadó, Budapest, 2012)

Szatmári konfirmálók

✿ **KRISZTUSRA ÉPÍTHETNEK – KONFIRMÁCIÓ SZATMÁR-SZAMOSNEGYEDEN.** A szatmár-szamosnegyedi református templomban harmincegy konfirmandusnak erősítette meg a hitét az Úr Isten, május 12-én. A 450 éves Heidelbergi Káté alapján adtak bizonyosságot hitükről és ismeretükről, előző vasárnapon pedig az úgynevezett Kiskátét mondták el. **Bogya Kis Ferenc** lelképásztor igehirdetésében kihangsúlyozta, hogy fontos állomáshoz érkezett az ifjak élete. Lezártak egy kétéves szakaszt, ami a készülődésről szólt, de új lehetőség nyílik előttük, amikor még jobban megismerhetik azt a Jézust, akire nyugodtan rábízhatják életük további szakaszait is. **Bogya Kis Mária** lelkész, aki a konfirmáló csoportot pásztorkolta a felkészülési időszakban, tovább bízta az ifjú sereget és elmondta nekik, hogy ha életük során lesznek olyan pillanatok, amikor hullámvölgybe kerül az életük, ne csüggedjenek el, mert Isten velük lesz és karján fogja hordozni őket.

A gyülekezet ifjúsági bibliaórák csoportja énekszolgálatával hívta az újonnan konfirmáltakat a közösségbe, mert a megerősítésre, a konfirmálásra ezután is szükségük lesz.

RÁCZ ERVIN

✿ **LELKÉSZKÓRUSOK TALÁLKOZÓJA – AZ EGYHÁZI ZENE SZOLGÁLATÁBAN.** Először került sor a református lelkész kórusainak országos találkozójára Szászrégenben, április 25-én. Általános érdeklődés mutatkozik a szakrális zene iránt. Református egyházunk is felismerte ezt a szellemi-lelki igényt, ezért az elmúlt években több egyházmegyében is megalakultak a lelkészekből álló énekkarok, hogy a hiteles egyházzenei örökséget ápolják, és tolmácsolás által átörökítsék az új nemzedéknek. Egynémely kórust még kiegészítettek kántorokkal és egyházi iskolákban

tanító pedagógusokkal. A szászrégeni reformátusok, élén **Demeter József** lelkéssel, meghívták ezeket a kórusokat az első országos seregszemlére a gyönyörűen rendbetett templomukba. A találkozón Székelyföld, a Maros-mente, a Szamos-völgye és Partium énekkarai vettek részt.

A Sepsi, Marosi, Enyedi, Bihari és Szatmári Egyházmegyék kórusainak repertoárjában felcsendültek az évszázadok olyan vallásos tartalmú énekei, amelyek nagyrészt az énekeskönyveinkben is megtalálhatók, valamint a világhírű magyar és külföldi zeneszerzők művei. Nagy elismerést aratott a bihariak előadása és zeneszámainak körültekintő kiválasztása. A tiszta intonálás, a kifinomult előadásmód, mind hozzájárult ahhoz, hogy a rendezők követésre méltó példaként állítottak a többi kórus elé. Bár néhányan hiányoztak a női szólamokból gyermekáldás fogadása miatt, azért az aranyos előadásmód nem szenvedett csorbát. A következő találkozóra, egyben a református zeneköltészet ünnepére Nagyváradon kerül sor a 2014-es Varadinum ünnepség keretében, melyre a bihariak meghívták Erdély lelkészkorúisait.

LUKÁCS ANGÉLA PIROSKA karvezető-lelkész

Jövőre a bihariak fogadják az erdélyi lelkészkorúkat

✿ **PÓTFELVÉTELI.** A felvidéki Selye János Egyetem Református Teológiai Kara pótfelvételt hirdet a 2013/2014-es akadémiai évre, a missziológia, diakónia, szociális munka tanulmányi programra (alapképzés). A jelentkezési határidő: 2013. június 31. Bővebb információ a kar tanulmányi osztályán Györfy Ilonánál (tel.: 00421-35-3260-633, e-mail: gyorfy.ilona@uj.s.k) vagy a dékáni hivatalban Öllős Erzsébettől (tel.: 00421-35-3260-656, ollos.erszebet@uj.s.k) kérhető.

✿ **HARANGSZÓ – A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUSOK LAPJA.** Lapunk év közben is megrendelhető! Legyen ön is tagja a királyhágómelléki református olvasók nagy családjának!

Konfirmáció – képekben

Temesvár-Belváros

Vadász

Hodos

Nagyvárad-Össi

Harangszó

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület gyülekezeti lapja
ISSN 1221 - 0323
Megjelenik kéthetente. Ára 1,50 lej.

Főszerkesztő: Fábrián Tibor. **Tördelőszerkesztő:** Petrikó Ildikó. **Korrektor:** Oroszi Kálmán. **Külmunkatársak:** Balázsné Kiss Csilla, dr. Csohány János, Kupán Árpád, Lőrincz Lóránd-Péter, Orbán Levente, Tóth Zsigmond. **Szerkesztőségi elérhetőségek:** Harangszó szerkesztősége, 410001, Oradea (Nagyvárad), Moscovei (Szilágyi Dezső) u. 14. sz. Tel.: 0259-416-067. E-mail: harangszo@yahoo.com. Honlap: www.kiralyhagomellek.ro, www.harangszo.blogspot.com. A lapban megjelent cikkek nem feltétlenül a szerkesztőség álláspontját tükrözik. Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza. A beérkező írásokat szükség szerint rövidítjük. Készült a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Szentzi Kertész Ábrahám nyomdájában. **Felöl vezető:** Wagner Erik.